

KOMPOZITORĖ J. JANULYTĖ: “MAN NERŪPI SAVO MUZIKA SKLEISTI DAUGIAU, NEI JOS PRIGIMTIS PAJĖGIA”

Goda Juocevičiūtė

Lietuvoje ir Europoje pripažinta jaunosios kartos kompozitorė Justė Janulytė spalio 28-ąją Menų spaustuvėje pristato premjerą „Smėlio laikrodžiai“. Šeimą Italijoje sukūrusi ir šiuo metu Milane gyvenanti 28 metų muzikė gimtojo Vilniaus publikai žada vienos valandos trukmės garso spektaklį, kuriame kuriama vizualaus reiškimo akustinė metafora.

Keturi violončelininkai groja permatomuose tiulio cilindruose, ant kurių projektuojami video vaizdai interpretuoja skirtingos talpos bei trukmės smėlio laikrodžiuose byrantį smėlį. Taigi, verčiau pamatyti ir pajusti. Tai daugiažanris kūrinys, balansuojantis tarp koncerto, instaliacijos, performanso ir teatro.

Multimedijų projektų autorė J. Janulytė labiausiai mėgsta kurti monochrominę muziką (ji rašoma vienodiems instrumentams). Tai kompozitoriui leidžia nuodugnai, subtiliai tyrinėti ribą tarp vienodumo ir individualumo, kuomet vienodi instrumentai atlieka lyg ir vienodas, bet tarsi ir šiek besiskiriančias partijas, tai nutolančias, tai priartėjančias viena nuo kitos, tai išsiskiriančias, tai susiliejančias.

2004-aisiais jos diplominis darbas – „Balta muzika“ 15 styginių buvo pripažintas geriausiu kameriniu kūriniu Lietuvos kompozitorių sąjungos konkurse. „Tekstilė“ simfoniniam orkestrui šiame konkurse pelnė geriausio kūrinio orkestrui, o „Naktų ilgėjimas“ styginių orkestrui – geriausio kamerinio kūrinio titulą. 2009 m. J. Janulytė laimėjo pirmą vietą UNESCO organizuojamoje Tarptautinėje kompozitorių tribūnoje Paryžiuje, jaunimo kategorijoje (už kompoziciją chorui „Akvarelė“).

M. K. Čiurlionio menų mokyklą baigusi J. Janulytė kompozicijos mokėsi nuo penkiolikos metų, kompoziciją studijavo ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, taip pat Milano Giuseppe Verdi konservatorijoje. vv

Lrytas.lt interviu – su kompozitore J. Janulyte.

— Lietuvoje multimedijiniai projektai dar nėra populiarūs. Ar jaučiate riziką, nerimą prieš premjerą?

— Nerimą jaučiu kaip ir prieš kiekvieną premjerą. Juo labiau ši kartą, nes tai

ilgiausias iki šiol parašytas mano kūrinys. Išgryninti jo koncepciją, suformuoti tam tikrą režisūrinį karkasą, suorganizuoti visus jo komponentus man buvo didžiulis iššūkis. O kalbėti apie multimedijinių projektų naujumą Lietuvoje turbūt nereikėtų. Ką reiškia multimedijinis? Daug medijų? Daug priemonių, raiškos būdų viename? Juk tuomet ir opera, ir teatras yra multimedijiniai, sintetiniai žanrai.

— Nuo mažų dienų muziką studijuojate profesionaliai. O iš kur semiatės fizikos, technologijų žinių, kai savo kuriamą muziką jungiate su vaizdais?

— Žinios apie kitas sferas yra „iš bendro išsilavinimo“. Tam tikrus reiškinius studijuoju tik jais konkrečiai susidomėjusi. Paprastai ieškodama ryšių su savo muzikinėmis idėjomis, kurios dažniausiai nėra išimtinai akustinės. Jei kuriu smėlio laikrodžio metaforą, tai pasiskaitau apie smėlio laikrodžius, arba jei noriu išgauti akustinius „šešėlius“, akustinę „baltą spalvą“ ar dar ką panašaus, taip pat pasidomiu jų fizikine kilme.

Bet tai nereiškia, kad bandau gamtos reiškinius labai tiksliai transformuoti į garsus. Nėra prasmės to daryti, nes rezultatai vargu ar būtų pakankamai muzikalūs. Pasiimu tik pačią esenciją, veikimo logiką, o kartais tik poetinių asociacijų kontekstą įkvėpimui sustiprinti.

2

— Esate sakiusi, kad muzikos kūrimas jums padeda įgyvendinti utopines, dažnai ir alogiškas, į jokių racionalumo rėmus neįspraudžiamas idėjas. Bet ir pripažįstate, jog klausytojai neapsikrauna šia informacija, tos koncepcijos lieka tarp tavęs ir muzikos. Publikai lieka garsas ir vaizdas?

— Tai pasakiau senokai ir tai nėra visiška tiesa, nes klausytojams beveik visuomet rūpi kūrinio pavadinimas, jo idėja. Tik tai neturi tapti ir niekuomet netaps muzikos esme bei prasme, nes tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, jei išgirsti kūrinio ištrauką per radiją, labai dažnai nežinai nei pavadinimo, nei autoriaus, o ta muzika vis tiek tave veikia – patinka arba pasirodo visai nepriimtina, sudomina arba visai neužkabina. Ir jokia papildoma informacija, nei pavadinimas, nei autoriaus intencijų paaiškinimai tos muzikos neišgelbėtų.

— Kokių savo projektu labiausiai didžiuojatės? Kuris mieliausias širdžiai?

— Man svarbiausia pajusti, kad kiekvienu nauju kūriniu pažengiu mažesnę ar didesnę žingsnelį į priekį, tuomet jaučiuosi nuveikusi kažką prasmingo. Tai kartais visai nesutampa su kūrinio sėkmingu gyvenimu scenoje, bet man svarbu jausti, kad atradau kažką naujo ir įveikiau tam tikrą sau išsikeltą iššūkį, kuris atvėrė naujus fantazijos ir patirties klodus. O labiausiai didžiuojuosi tais kūriniais, kurių nenorėčiau taisyti ir redaguoti, kur visos natos savo vietoje, o tokių vos keletas. Pojūtis, kad kūriniumi jau nieko nebetruksta, turbūt yra pati didžiausia siekiamybė. Jei visgi reikalaujate sukonkretinti, tai

labiausiai vertinu vieną paskutinių savo kūrinų – „Naktų ilgėjimas“ 21-am styginiam, jį tik pelnė geriausio 2009 metų kūrinio titulą Lietuvos kompozitorių sąjungos konkurse

– Patenkate tarp Europos kūrėjų. Priminkite, nuo ko visa tai prasidėjo?

– Ar turite galvoje tai, kad mano muzika atliekama užsienyje? Tai vyksta užsienio atlikėjų arba šiuolaikinės muzikos festivalių, koncertų organizatorių dėka. Nemanau, kad tai yra išskirtinis dalykas, nes Europa nėra didelė, juo labiau nedidelė šiuolaikinės muzikos bendruomenė, informacijos sklaidos bei apkaitos tempai žaibiški.

– Tačiau Lietuvos rinkos nepalyginsi su Europos. Ten toli gražu ne visi norintys kūrėjai pastebimi ir ne visi sudomina publiką. Kaip jaučiatės dalyvaudama projektuose bei juos pristatydamą čia, Lietuvoje, ir svetur?

– Skirtumai tik tokie, kokie kyla bendraujant su skirtingais, skirtingų tautybių žmonėmis: turiu galvoje skirtingą komunikabilumą, pagarbą žmogui apskritai, tvarką. Visa tai atsispindi ir požiūryje į autorių bei lemia įvairių organizacinių reikalų efektyvumą ir bendradarbiavimo atmosferą.

– O apskritai, ar jūsų idėjoms, sumanymams įtakos turi gyvenimas užsienyje?

– Greičiausiai, kad veikia kūrybą. Gyvenant naujoje šalyje sluoksniuojasi nauji informacijos, įspūdžių, patirties klodai ir tai kažkaip nusėda tavyje ir tavo kūryboje. Kol kas Italijoje praleidau vos keletą metų, dėl to ta įtaka turbūt dar nežymi. Nors didesnę metų dalį praleidžiu užsienyje, nesijaučiu išgyvenanti muzikoje kokią nors tapatybės krizę.

– Ar verta klausti, kas yra muzika? Susimąstote apie tai?

– Žinoma, kad susimąstau, kiekvieną kartą rašydama. Muzikos suvokimo galimybių yra daugybė. Man, ją kuriančiai, žvelgiančiai iš vidaus ir tarsi iš „nieko“ turinčiai sukurti kitiems suvokiamą bei paveikią muzikinę kalbą, muzika yra garsų architektūra, garsų tapyba, garsų skulptūra, garsinių mozaikų lipdyba, garsų gramatika bei sintaksė, garsų poezija, garsų istorijos, vizijos. O klausytojams tai tam tikras akustinis potyris, veikiantis nuotaiką, jausmus bei protą.

– Bet net melomanams išsprūsta, kad „nesuprantu aš tos šiuolaikinės akademinės muzikos“, kad „ji rėžia ausį“. Kuo šiuolaikinė akademinė muzika žavi profesionalus?

– Na, nereikėtų daryti tokių apibendrinimų apie visą akademinę muziką, nes juk kiekvienas autorius kuria kitaip, egzistuoja daugybė stilių bei estetikų, ir ne visa akademinė muzika yra nesuvokiama ar labai sudėtinga.

Žinoma, egzistuoja tokie autoriai, kuriems tarsi mokslininkams svarbiau

tyrinėti pačią garso fiziką, negalvojant apie tokios muzikos poveikį, suprantamumą ir galiausiai teikiamą akustinį malonumą. Tačiau to juk nepasakyti apie kad ir amerikinio minimalizmo tradiciją, kuri irgi priskiriama akademinėi muzikai. Šiaip ar taip, akademinė vzzmuzika visgi yra kažkas gurmaniško, dėl to jai suvokti bei pamėgti reikia lavinti savo skonį, išprusimą. Pradžiai tiesiog pasiklausyti jos daugiau ir įvairesnės.

— Vis užsimenate apie prasmę. Šiandien pasaulyje netrūksta menininkų, kurie kūryboje deklaruoja tam tikras politines vertybes, kviečia į kovą su neteisybe. Bet jūsų muzikoje, regis, politikos nėra. Ar kūrėjas turi būti apolitiškas, ar atvirkščiai – tiesiog privalo įsitraukti į kokią nors polemiką ir bandyti pakeisti pasaulį?

— Man visai nerūpi savo muzika skleisti daugiau, nei jos prigimtis pajėgia. Įdomi tik grynai garsinė, fizinė muzikos logika, akustiniai reiškiniai, kurių tyrinėjimo, kūrimo galimybės yra neišsemiamos ir teikiančios didžiulį įkvėpimą. Nieko daugiau netrūksta.

Tiesa, akustinių reiškinių logika, veikimo principai dažnai universalūs, labai panašūs į, pavyzdžiui, gamtos reiškinių veikimo, egzistavimo principus, dėl to muzikinės idėjos visuomet apauga papildomomis reikšmėmis, metaforomis, kartais nukreipiančiomis net į filosofines ar dvasines sritis. Nors jei apie tai kompozitorius klausytojui nepraneš, pavyzdžiui, per pavadinimą ar per išsamesnius savo intencijų paaiškinamus, jis niekada apie tai ir nesužinos, arba interpretuos visai priešingai.

Tuo tarpu politika, socialinės idėjos, perteikiamos muzika, man atrodo yra pritempimas. Žinoma, jeigu choras dainuoja tam tikrą politiškai angažuatą tekstą, tas pranešimas neišvengiamai pasieks klausytoją, bet muzikos tai vis tiek nepaveiks – ar “do”, ar “mi”, jos išliks neutralios, nesvarbu, kokiais žodžiais jas išdainuotum.

— Lietuvoje jau bene keleri metai populiarūs muzikiniai ir šokio projektai, kuriuose dalyvauja ne profesionalai, o žmonės, galima sakyti, iš gatvės. Koks jūsų požiūris į tokius šou?

— Beveik nežiūriu televizijos, o tokias programas – išvis tik atsitiktinai, tad dėl to jų vertinti negaliu. Šiaip jaučiuosi svetima tai kultūrai ir tik stebiuosi, kaip kitų profesijų žmonės randa laiko ten dalyvauti ir mato tame prasmę. Man atrodo, kad kompozitorius, jei jis turi stiprų pašaukimo jausmą bei nori sukurti kažką tikro, neišvengiamai tampa uždaru ir visai nepasaulietiniu žmogumi, daug ko ir visai natūraliai atsisako.

— Tačiau kūrėjai dažnai įsivaizduojami kaip chaotiškos, kaprizingos asmenybės. Yra daug garsių menininkų – prasigėrusių, apsirūkiusių, apsvaigusių nuo kvaišalų. Nors apie jus to tikrai nepasakysi. Esate griežta ir reikli sau bei kitiems?

— Palyginti griežta disciplina kompozitoriui, kaip ir bet kurios kitos kūrybinės profesijos žmogui, yra būtina norint susikoncentruoti, realizuoti savo idėjas ir išspausti

iš savęs maksimumą. Be to, reikalinga palaikyti pastovią rašymo bei mąstymo garsais „formą“, kaip kad atlikėjai palaiko grojimo formą. Atotrūkiai, išsiblaškęs ne visada naudingi.

Belaukiant įkvėpimo, reikia labai daug ir ilgai dirbti, o jam atėjus, sugebėti maksimaliai realizuoti aplankiusią idėją, tam tikrą akustinę viziją. Dėl to tenka praleisti kelis mėnesius ar metus sėdint prie to pačio kūrinio, kol sukuri išbaigtą, subrandintą darbą. Žinoma, čia kalbu apie save, mano darbo tempai siaubingai lėti.

— Kokios muzikos klausotės poilsio akimirkomis ir kokia jus lydi profesiniame kelyje?

— Muzikos kaip fono visai netoleruoju. Matyt, tokia profesinė yda. Klausia per jautriai reaguoja ir priverčia sutelkti visą dėmesį: tuomet jau turiu atidžiai ir netrukdoma klausyti, kitaip tik sudirgstu ir pervargstu.

Man vertingiausias ir priimtinausias muzikos klausymasis yra koncertų metu, kur garso kokybė ir muzikos poveikis yra žymiai stipresnis nei iš įrašų ir kur tikrai visavertiškai klausaisi. Žinoma, pasiklausau ir įrašų – dažniausiai profesiniais interesais, – bet tą darau labai sąmoningai ir atsirinkdama.

— Ar turite kokį nors pomėgį, visiškai nesusijusį su muzika? Ir apskritai – ar, būdama laisva menininke, skirstote savo laiką į darbymetį ir atostogas, į darbą ir laisvalaikį?

— Būtų sveika taip skirstyti, bet neatsimenu, kad buvau tikrose „atostogose“. Tik pabaigus kūrinį, jau laukia kitas užsakymas ir nebelieka laiko atsipalaiduoti ir nejausti sąžinės graužaties, kad nedirbu. Nes su kūryba, deja, nėra aiškios pabaigto darbo ribos, visada dar yra ką geriau padaryti ir kūrybinį procesą apriboja tik koncertų datos. Visa laimė, turiu šeimą, kuri šiek tiek aptramdo mano darboholinius polinkius.